

САЛАМАНДРА ПЛЯМИСТА

Salamandra salamandra (Linnaeus, 1758)

Таксономічна належність

Клас — Земноводні (Amphibia), ряд — Хвостаті земноводні (Caudata), родина — Саламандрові (Salamandridae), рід — Саламандра (Salamandra).

Природоохоронний статус

ЧКУ (категорія «Вразливі види»); Додаток III Конвенції про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі (категорія «Види, що підлягають охороні») та Червона книга хребетних Міжнародного союзу охорони природи (МСОП).

Ареал виду та його поширення в Україні

Від Іберійського п-ва до пн. Німеччини, Польщі, сх. Прикарпаття, Балканського п-ва. В Україні — у передгір'ях (200–1500 м) та інколи на полонинах Закарпатської, Львівської, Чернівецької, Івано-Франківської обл.

Чисельність і причини її зміни

В Карпатах щільність дорослих та личинок — від 12–80 до 45–50 ос./км²; в Чернівецькій обл. 8,2 і в Івано-Франківській обл. 4,9–6,3 ос./м² площі водойми (личинки). Зниження чисельності пов'язано зі змінами біотопів та відловом.

Особливості біології та наукове значення

З'являються в кінці лютого–березні, розмноження йде майже весь період активності, але найчастіше парування відбувається у червні–липні. Ведуть присмерково-нічний спосіб життя, при підвищеній вологості активні вдень. Мешкають в зволжених лісових біотопах, знаходили на полонинах. Темпера-

турний оптимум — 17–18°C, інколи активні при 8°C. Зимівля — з жовтня–листопада у порожнинах під коренями дерев, де можуть збиратися до кількох сотень.

Морфологічні ознаки

Тіло інтенсивно-чорне з жовтими плямами, черево однотонно-чорне або коричнюватих тонів. Позаду великих і опуклих очей є привушні залози — паротиди. Тулуб широкий, хвіст коротший від тіла, у січненні круглий. На передніх кінцівках по 4 пальці, на задніх — по 5. Плавальних перетинок бракує. Тіло і хвіст сегментоване 10–12 костальними борознами. Піднебінні зуби у вигляді двох S-подібно вигнутих рядів. Клоака самців більш опукла. Довжина тулуба з хвостом — 140–180 мм.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Зберігаються на природоохоронних територіях на загальних умовах.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Самець відкладає на ґрунт сперматофор, самка захоплює його клоакою. Вагітність та народження личинок — протягом одного або двох сезонів (відхід вагітних самок на зимівлю — в листопаді, народження личинок по закінченні зимівлі — приблизно у квітні). На високогір'ї самки народжують один раз на два роки, на передгір'ях та низькогір'ї — щороку. Статевозрілість настає на 3–4 році життя.

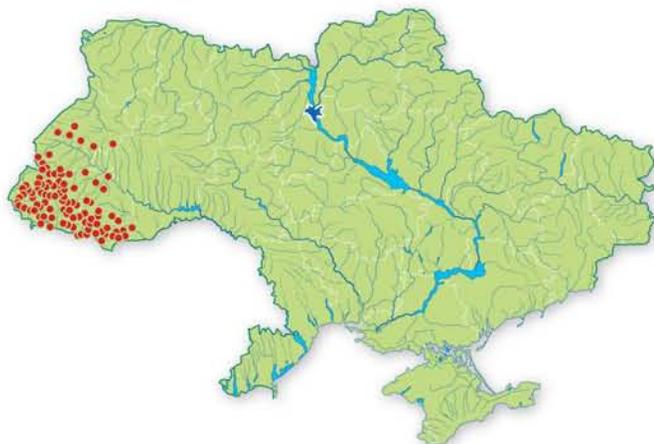
Господарське та комерційне значення

Відомостей немає.

Основні джерела інформації

Щербак, Щербань, 1980; Avia et al., 1986; Писанець і др., 2005; Смірнов, Хлус, 2005; Писанець, 2007.

Автор: Є.М. Писанець
Фото: Є.М. Писанець

ТРИТОН ДУНАЙСЬКИЙ

Triturus dobrogicus (Kiritzescu, 1903)

Таксономічна належність

Клас — Земноводні (Amphibia), ряд — Хвостаті земноводні (Caudata), родина — Саламандрові (Salamandridae), рід — Великий тритон (*Triturus*).

Природоохоронний статус

ЧКУ (категорія «Вразливі види»); Додаток II Конвенції про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі (категорія «Види, що підлягають особливій охороні»), Червона книга хребетних Міжнародного союзу охорони природи (МСОП).

Ареал виду та його поширення в Україні

Від гирла Дунаю до Австрії, Чехії, Хорватії. В Україні *Triturus d. dobrogicus* (Kiritzescu, 1903) — в Одеській, Херсонській і Миколаївській обл. (у двох останніх регіонах необхідні додаткові дослідження); на Закарпатті — *Triturus d. macrosomus* (Boulenger, 1908).

Чисельність і причини її зміни

На Закарпатті 5–60 ос. на 100 м берегової лінії, в Одеській обл. — 1,5 ос./м² берегової лінії (і більше), в околицях Ізмаїла — 0,4 ос./м². Чисельність зменшується при трансформації біотопів, зменшенні місць для розмноження та їх забрудненні.

Особливості біології та наукове значення

В Закарпатті зустрічається в долинах річок колишніх степових та лісостепових ділянок, зазвичай на висоті до 125 м. У дельті Дунаю в інтразональних біотопах стоячих чи слабкопроточних водоймах степових екосистем

та водоймах населених пунктів. Водойми покидає після розмноження, активний майже до жовтня. Зимові сховища — нори та порожнини у ґрунті, трухляві дерева тощо, можуть зимувати й у воді.

Морфологічні ознаки

Тіло брунатно-темне, з невиразними невеликими чорними плямами, на нижньому боці тулуба дрібні світлі плями, які переходять на нижню частину голови; на хвості біло-блакитна смуга, черево червоно-помаранчеве з темними плямами. У самців клоака більша, в сезон розмноження виразна здутість горла, розвивається фестончастий гребінь, який переривається в кінці тулуба і продовжується на хвості; довжина тіла

з хвостом — 115–120 мм. У березні–квітні займають для розмноження слабкопроточні та стоячі водойми. Самки загортають кожну ікринку (усього до 200 штук) у відмерле листя осоки, рогозу та в моладе листя стрілолисту. Метаморфоз через — 2–2,5 місяці, статева зрілість — у 2 роки.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Зберігаються на природоохоронних територіях, спеціальні заходи з охорони відсутні.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення

Відомостей немає.

Основні джерела інформації

Осташко, 1977; Щербак, Щербань, 1980; Arntzen, Borkin, 1997; Литвинчук, Боркин, 2002; Писанец и др., 2005; Писанець, 2007.

Автор: Є.М. Писанець
Фото: Є.М. Писанець

ТРИТОН КАРЕЛІНА

Triturus karelinii (Strauch, 1870)

Таксономічна належність

Клас — Земноводні (Amphibia), ряд — Хвостаті земноводні (Caudata), родина — Саламандрові (Salamandridae), рід — Великий тритон (Triturus).

Природоохоронний статус

ЧКУ (категорія «Вразливі види»), Додаток II Конвенції про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі (категорія «Види, що підлягають особливій охороні»), Червона книга хребетних Міжнародного союзу охорони природи (МСОП).

Ареал виду та його поширення в Україні

Схід Балканського п-ва, Туреччина, Передкавказзя, Пн. Кавказ, пн. Іран. В Україні — на пд. Криму від м. Севастополя до м. Алушти, на пн. — приблизно до м. Сімферополя і Бахчисарая.

Чисельність і причини її зміни

На місцях розмноження від 5–15 і більше на 100 м берегової лінії до 40–50 особин на 50–70 м. Зміни чисельності зумовлені трансформацією біотопів, зникненням та забрудненням нерестових водойм.

Особливості біології та наукове значення

З'являються на нересті у водоймах гірсько-лісової зони у березні, в них знаходяться до серпня, характерною є денна активність. На суші сховищами служать щілини під корою

повалених дерев та пнів, порожнини під каменями. Приблизно у жовтні йдуть на зимівлю, яка, найвірогідніше, відбувається у таких самих сховищах, хоча можуть зимувати у водоймах.

Морфологічні ознаки

Забарвлення від темно-брунатного до світло-жовтого тла з темними плямами, на оранжево-жовтому череві — чорні плями. Горло зазвичай яскраво-жовте (інколи до червонуватих відтінків) з темними плямами. Шкіра грубозерниста. Два ряди піднебінних зубів вигнуті й розходяться у задній частині. В сезон розмноження у самців розвинений спинний гребінь, його перерва при переході на хвіст не дуже виразна, клоака темна (в са-

мок світла), довжина тіла (з хвостом) близько 130 мм. У квітні–травні самка відкладає на рослини (глибина 10–25 см) до 190 ікринок. Метаморфоз — у другій половині серпня, інколи зимівля відбувається на стадії личинки. Статева зрілість настає у 5–6 років.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Зберігаються на природоохоронних територіях, спеціальні заходи збереження відсутні.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Відомостей немає.

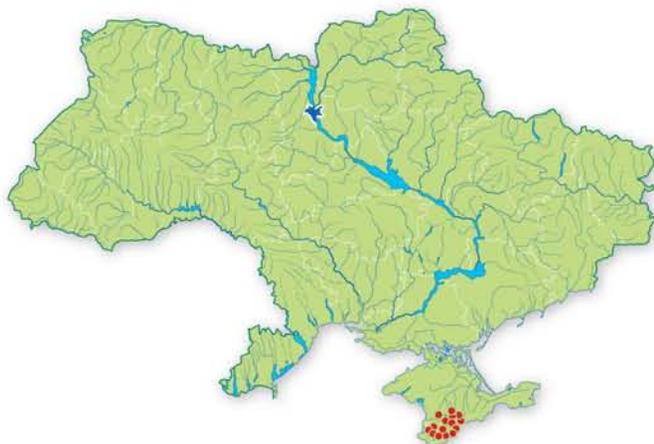
Господарське та комерційне значення

Відомостей немає.

Основні джерела інформації

Щербак, 1966; Arntzen, Borkin, 1997; Межжерин і др., 1998; Писанець і др., 2005; Писанець, 2007.

Автор: Є.М. Писанець
Фото: Є.М. Писанець

ТРИТОН АЛЬПІЙСЬКИЙ

Mesotriton alpestris (Laurenti, 1768)

Таксономічна належність

Клас — Земноводні (Amphibia), ряд — Хвостаті земноводні (Caudata), родина — Саламандрові (Salamandridae), рід — Середній тритон (*Mesotriton*).

Природоохоронний статус

ЧКУ (категорія «Вразливі види»); Додаток III Конвенції про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі (категорія «Види, що підлягають охороні»), Червона книга хребетних Міжнародного союзу охорони природи (МСОП).

Ареал виду та його поширення в Україні

Центральна та Пд. Європа. В Україні — Закарпатська, Львівська, Івано-Франківська та Чернівецька обл.

Чисельність і причини її зміни

У Карпатському регіоні — 3–7 ос./м². Гинуть від автотранспорту при розмноженні у водоймах на путівцях. Забруднення водойм, вилучення з комерційною метою і інтродукція чужорідних видів риб зменшують чисельність і розмаїття.

Особливості біології та наукове значення

Вихід з зимівлі — в березні на менших висотах та у квітні в горах. Мешкають поблизу водойм на висоті 400–2000 м у гірсько-лісовій зоні і на полонинах. Листяну підстилку, щілини та порожнини під каменями, колодами,

корчами використовують як прихистки та місця для зимівлі.

Морфологічні ознаки

У самців у шлюбний період на чорно-бурому тлі інтенсивні блакитні плями, по боках тулуба брунатно-сріблясті смуги з дрібними чорними плямами з блакитною оторочкою, черево помаранчеве; забарвлення самки не так яскраве. У самців є невеликий спинний гребінь, клоакальні губи розвинені, оранжевого кольору. Довжина тіла разом з хвостом — близько 80 мм у самців і 90 мм у самок. Піднебінні зуби у передній частині зближені, в дистальній розходяться. Під час перебування у водоймах шкіра гладка, на суші — зерниста. У травні–червні самка на глибині

10–50 см прикріплює короткі ікр'яні шнури (120–250 ікринок) до підводних рослин, кілок або каміння. Тривалість метаморфозу — 3–4 місяці. Личинки інколи здатні до розмноження (педоморфоз). Статева зрілість настає на 3–4-му році.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Збереження здійснюється на природоохоронних територіях на загальних умовах; потрібні заходи щодо заборони відлову.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

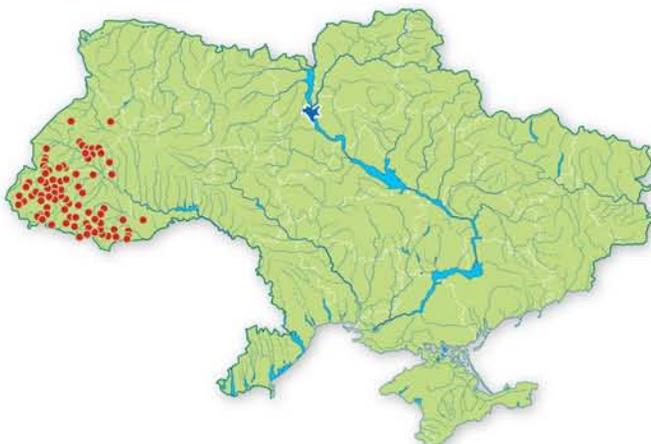
Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення

Відомостей немає.

Основні джерела інформації

Щербак, Щербань, 1980; Zuiderwijk, 1997; Мисюра, Марченковская, 2001; Писанец і др., 2005; Смірнов, Хлус, 2005; Писанець, 2007.

Автор: Є.М. Писанець
Фото: Є.М. Писанець